

Commerciële Economie
Hogeschool van Amsterdam
Beoordelingsrapport

25 maart 2020

Inhoud

1.	Samenvatting	3
2.	Inleiding	5
	Procedure	5
	Instelling	8
	Opleiding	8
3.	Opleidingsbeoordeling	10
	Standaard 1: beoogde leerresultaten	10
	Standaard 4: gerealiseerde leerresultaten	13
	Eindoordeel	17
4.	Bijlagen	19
	Bijlage 1: Administratieve gegevens	19
	Bijlage 2: Programma locatiebezoek	20
	Bijlage 3: Documenten	21

1. SAMENVATTING

Dit rapport doet verslag van de opleidingsbeoordeling van de hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie, aangeboden door de Hogeschool van Amsterdam. Omdat de Hogeschool van Amsterdam (HvA) deelneemt aan het experiment instellingsaccreditatie met lichtere opleidingsaccreditatie heeft het visitatiepanel (hierna: panel) voor deze opleiding uitsluitend de standaarden 1 en 4 uit het beperkte kader beoordeeld.

De opleiding neemt het landelijk opleidingsprofiel ‘dromen, denken, durven, doen’ dat gezamenlijk is opgesteld door alle CE-opleidingen in Nederland als uitgangspunt voor het definiëren van haar beoogde leerresultaten koers bepalen, waarde creëren, business development en realiseren. Bij het implementeren van dit profiel vervult de opleiding een voortrekkersrol.

Het panel beschouwt de profilering van de opleiding als sterk praktijk- en toekomstgericht. Onderdeel van deze profilering vormen ook de componenten internationalisering, duurzaamheid en flexibilisering, die, zo geeft de opleiding aan, nog verder worden geïntegreerd in het onderwijs. Hiervoor kan men de expertise en het internationale netwerk benutten van de Johan Cruijff Academy (JCA) en zoekt men samenwerking met andere opleidingen. In de opleiding is speciale aandacht voor marktinzicht, onderzoeksvaardigheden en soft skills, met name kritisch denken en nieuwsgierigheid. Deze skills en een thema als duurzaamheid mogen volgens het panel meer expliciet geïntegreerd worden in de opleiding.

De verbinding tussen onderwijs, onderzoek en werkveld is zichtbaar, ondersteund door het in 2015 in samenwerking met het lectoraat Digital Commerce opgerichte Center for Market Insights (CMI). Het panel onderschrijft de nauwe verbinding van de opleiding en de vier onderscheiden afstudeerrichtingen met het (internationale) werkveld. Het moedigt de opleiding aan om deze samenwerking verder uit te bouwen, en om structurele aandacht te besteden aan de opvolging van adviezen van de werkveldcommissies.

In het afstudeerprogramma worden de leeropbrengsten en de CE-skills op eindniveau getoetst. Onderdeel hiervan is de afstudeeropdracht, die kan bestaan uit een strategisch adviesrapport met een operationeel plan, een onderzoeksrapport, een projectgerichte afstudeeropdracht met als resultaat beroepsproducten (nu nog een pilot), of een ondernemingsplan. De projectgerichte afstudeervariant wordt door het werkveld en studenten positief ontvangen, stelt het panel vast. Met deze variant kan de opleiding goed inspelen op de verschillende uitstroomprofielen van studenten en op de vraag uit het werkveld naar een pragmatischer invulling van het afstuderen.

Het panel waardeert het veelzijdige afstudeerprogramma dat tegemoetkomt aan de individuele behoeften van studenten en een reflectie is van de opleidingsvisie en het (landelijke) opleidingsprofiel. Met name het werken met compacte, bruikbare beroepsproducten beoordeelt het panel als waardevol. Ook bij de andere afstudeervormen is deze compactheid naar het oordeel van het panel iets om na te streven. Daarnaast beveelt het panel aan om het werken met beroepsproducten verder te formaliseren en in de leerresultaten ook de soft skills een evidente plek te geven. De opleiding kan bovendien meer expliciteren hoe het eindniveau voor alle leeropbrengsten, ook in samenhang met het landelijk profiel, in de toekomst geborgd blijft.

Het panel heeft de eindwerken van een zestiental studenten bekeken. Het ziet in deze combinatie van eindwerken per student over het geheel genomen de beoogde leerresultaten gereflecteerd met een heldere onderbouwing van de eindnormering, en heeft op basis hiervan een positieve indruk van het gerealiseerde eindniveau. Uitzondering hierop vormen twee eindwerken die met een voldoende zijn beoordeeld maar waaruit volgens het panel onvoldoende expliciet blijkt dat alle leerresultaten zijn behaald. Uit het gesprek met het opleidingsmanagement maakt het panel op dat de opleiding inmiddels acties heeft ondernomen om dit in het vervolg te voorkomen. Daarnaast kan de eindnormering op basis van de individuele beoordelingen transparanter onderbouwd worden. Het panel adviseert dan ook om de zorgvuldigheid van de gehele afstudeerprocedure te bewaken zonder hierbij aan flexibiliteit in te boeten. Het panel ondersteunt de ontwikkeling van beroepsrollen naar beroepsproducten bij het afstuderen – met de kortere feedbackcyclus – die hierin faciliterend kan zijn. Ook de gescheiden rollen van begeleider en beoordelaar, de frequente kalibratiemomenten en de voorziene uitbreiding van formatieve feedback ondersteunen bij de borging van het eindniveau. Het panel stelt daarnaast vast dat de examencommissie een proactieve rol vervult. Het concludeert dat de opleiding studenten voldoende voorbereidt op de uitoefening van hun beroep; afgestudeerden vinden snel een baan op bachelorniveau.

Het panel concludeert dat het programma voldoet aan de standaarden 1 en 4. Dit overwegende komt het panel tot een positief advies aan de NVAO voor de accreditatie van de bacheloropleiding Commerciële Economie aan de Hogeschool van Amsterdam. Het panel adviseert de NVAO om de accreditatie van deze opleiding met de termijn van zes jaar te verlengen.

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle leden van het panel dit rapport hebben bestudeerd en dat zij instemmen met de in het rapport vastgelegde oordelen. Zij bevestigen dat de beoordeling is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen met betrekking tot onafhankelijkheid.

Utrecht, 25 maart 2020

Drs. Paul Ganzeboom
(voorzitter)

Carlijn Braam MA
(secretaris)

2. INLEIDING

Procedure

De Hogeschool van Amsterdam (HvA) heeft Odion Onderzoek aangewezen om de kwaliteitsbeoordeling van de bacheloropleiding Commerciële Economie uit te voeren. Deze beoordeling vindt plaats in het kader van de periodieke heraccreditatie van de opleiding.

De opleiding stelde een panel van peers (visitatiepanel) samen die de onderliggende beoordeling heeft uitgevoerd:

- Paul Ganzeboom (voorzitter), dean International Business School Hanzehogeschool Groningen
- Barbara Schaefers (panellid), zelfstandig onderwijskundig adviseur hoger onderwijs en kwaliteit
- Wienand Remkes (panellid), hoofddocent en programmamanager Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
- Merel Walraven (panellid), docent Sportmarketing Fontys Hogeschool
- Maarten ten Hag (studentlid), politiekundige in opleiding

Het panel werd ondersteund door Suzanne den Tuinder (procescoördinator) en Carlijn Braam (secretaris) van Odion Onderzoek. Zij hebben beiden uitgebreide ervaring als NVAO-gecertificeerde secretaris. De NVAO heeft het verantwoordingsformulier en de overgelegde curricula vitae bestudeerd en geconstateerd dat het panel voldoet aan de vereiste deskundigheden. De NVAO heeft vastgesteld dat alle leden en de secretaris hebben verklaard hun taken in onafhankelijkheid te zullen uitvoeren. De NVAO heeft daarom op 16 december 2019 ingestemd met de voorgedragen panelsamenstelling.

De Hogeschool van Amsterdam (HvA) neemt deel aan het experiment instellingsaccreditatie met lichtere opleidingsaccreditatie. De opleidingen van de HvA kunnen als gevolg hiervan gebruikmaken van een lichtere opleidingsaccreditatie. De NVAO beoordeelt voor deze opleidingen uitsluitend de standaarden 1 en 4 uit het beperkte kader. De instelling beoordeelt zelf de standaarden 2 en 3. Het panel heeft daarom voor de beoordeling van de opleiding Commerciële Economie gebruikgemaakt van het kader 'beoordeling opleiding met een lichtere opleidingsaccreditatie' van 1 februari 2019, in aanvulling op het beoordelingskader 2018. De opleiding heeft binnen de pilot instellingsaccreditatie de mogelijkheid om zelfstandig (niet binnen een accreditatiecluster) te worden beoordeeld. Om afstemming met andere vergelijkbare opleidingen te verzekeren, is gezorgd voor een overlap van panelleden – in dit geval de voorzitter – met de panels van het accreditatiecluster.

De voorzitter heeft van tevoren instructie ontvangen vanuit de HvA met betrekking tot het NVAO-beoordelingskader. Dit betrof vanwege de pilot alleen de standaarden 1 en 4. De voorzitter is met name goed getraind door de diverse visitatiesessies die hij heeft voorgezeten; voorafgaand aan de visitatie bij de HvA reeds drie sessies van andere CE-opleidingen van Nederlandse hogescholen (Avans Hogeschool Den Bosch, Hogeschool Utrecht en Haagse Hogeschool in november en december 2019, de eerste twee als voorzitter, de laatste als lid van het panel. In de jaren ervoor heeft hij ruim tien visitaties bijgewoond, bijna alle als voorzitter). De panelleden zijn voorafgaand aan en tijdens de voorbereidende vergadering geïnstrueerd over het beoordelingskader en de procedure door de voorzitter en de secretaris.

Voorafgaand aan het locatiebezoek heeft het panel het zelfevaluatie-rapport van de opleiding bestudeerd, evenals het laatste accreditatie-rapport (Beoordelingsrapport ba-CE HvA 12 dec 2013) en verschillende ondersteunende documenten die online beschikbaar zijn gesteld. Zij heeft tevens gekeken naar de opvolging van aanbevelingen uit de vorige visitatie en midterm review. De secretaris maakte een selectie van 16 afstudeerprojecten, die is goedgekeurd door de voorzitter. De opleiding stelde deze selectie (digitaal) beschikbaar voor het panel. De werken zijn geselecteerd uit recente afstudeerprojecten van zowel de voltijd- als deeltijdopleiding, verspreid over de verschillende afstudeerrichtingen en locaties. Het panel heeft van de geselecteerde afstudeerprojecten alle afstudeeropdrachten bekeken inclusief beoordelingsformulieren, aangevuld met een random selectie van beroepsproducten en persoonlijke professionaliseringstrajecten (PB10). Conform de richtlijnen van het NVAO-kader is er bij twijfel over het niveau of de beoordeling van een eindwerk een tweede panellid als lezer ingeschakeld. Een lijst van alle door het panel onderzochte documenten is beschikbaar in bijlage 3.

De panelleden deelden hun eerste indrukken schriftelijk met de secretaris voorafgaand aan het locatiebezoek. De secretaris maakte een compilatie van deze eerste indrukken en deelde deze met de panelleden, evenals de beoordelingen van de eindwerken. Tijdens een voorbereidende vergadering op 3 februari 2020 heeft het panel de aanpak, rolverdeling en werkwijze voor het visitatiebezoek besproken. De panelleden hebben hun indrukken en observaties die zijn verkregen vanuit het zelfevaluatie-rapport en de bijlagen besproken en belangrijke punten voor discussie vastgesteld. Ook zijn de meningen over de geselecteerde eindwerken gedeeld. Informatie uit het vooroverleg is uitgewerkt naar een agenda met vraagpunten voor de bezoekdag. Waar nodig is contact opgenomen met de opleiding om de organisatie van de bezoekdag verder te stroomlijnen.

Op 4 februari 2020 heeft het panel de Hogeschool van Amsterdam bezocht in het Wibauthuis te Amsterdam. Het bezoekprogramma is door de opleiding in concept voorgelegd aan de voorzitter en secretaris. In goed overleg is een aantal beperkte wijzigingen doorgevoerd in het programma. Het panel heeft gesproken met management, onderwijzend personeel, commissies, studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld. Het panel bekeek daarnaast aanvullende informatie die ter inzage beschikbaar was gesteld en bezocht de faciliteiten van de hogeschool.

Zoals vereist door het NVAO beoordelingskader 2018, kregen medewerkers en studenten van de HvA de gelegenheid om in vertrouwen met het panel te spreken. Zij zijn hierover per e-mail op de hoogte gebracht door de hogeschool. Personeel/studenten is gevraagd om voorafgaand aan het bezoek contact op te nemen met de secretaris over in te brengen kwesties. Tijdens het locatiebezoek was een open spreekuur gepland zodat het panel medewerkers/studenten die zich hadden aangemeld kon ontmoeten. Voor de huidige opleidingsbeoordeling zijn vooraf geen reacties ontvangen. Wel heeft het panel tijdens het open spreekuur gesproken met twee docenten die een nadere toelichting gaven op hun dagelijkse werkzaamheden. Zij hadden geen overige kwesties te bespreken.

Aan het einde van het locatiebezoek sprak het panel een oordeel uit over de opleiding volgens de twee van toepassing zijnde standaarden van het NVAO beoordelingskader 2018 voor beperkte opleidingsbeoordelingen. Het panel beoordeelde de opleiding op een onafhankelijke wijze. Na afloop van de gesprekken – voorafgaand aan het ontwikkelgesprek – presenteerde de voorzitter de eerste bevindingen (mondeling) aan het management, docenten en overige geïnteresseerden van de opleiding.

Het programma van het locatiebezoek is beschreven in bijlage 2.

Het onderliggende rapport bevat een systematische presentatie van de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel volgens het NVAO beoordelingskader 2018 voor beperkte opleidingsbeoordelingen. De secretaris heeft na het bezoek een conceptversie van het rapport opgesteld en voor commentaar naar de panelleden gestuurd. De secretaris heeft in overleg met de voorzitter de opmerkingen van het panel verwerkt. Daarna is het rapport verzonden naar de HvA voor een beoordeling van feitelijke onjuistheden. Na reactie van de hogeschool is dit rapport gefinaliseerd en goedgekeurd door de voorzitter.

Instelling

Aan de HvA studeren meer dan 45.000 studenten. De hogeschool heeft vier campussen, waarvan de Amstelcampus – een open, multidisciplinaire stadscampus – de grootste is met 27.000 studenten en medewerkers. Hiervan maakt het Wibauthuis deel uit, waar ook de opleiding Commerciële Economie gevestigd is. De HvA kent een breed aanbod aan beroepsonderwijs op de kennisgebieden economie, sport, onderwijs, techniek, gezondheid, digitale media en maatschappij en recht. Naast 72 bacheloropleidingen biedt de hogeschool ook praktijkgerichte masters, associate degree-opleidingen en cursussen aan. De studenten met een grote variëteit aan achtergronden en hun (toekomstige) werkgevers hebben steeds meer behoefte aan onderwijs op maat. De HvA wil door de koppeling van onderwijs, praktijkgericht onderzoek en werkveld bijdragen aan de vernieuwing van de beroepspraktijk en de samenleving in de regio, die internationaal georiënteerd is en een breed beroepenveld kent. In 2018 is de visie van de HvA voor de komende jaren in een breed opgezet strategisch beraad geactualiseerd en omvat nu vier pijlers: toegankelijk, ruimte en aandacht voor de student; onderwijs en onderzoek verweven met de beroepspraktijk; professionals die samenwerken in teams en impact op de ontwikkeling van de metropoolregio Amsterdam.

Opleiding

De opleiding Commerciële Economie (CE) valt onder de faculteit Business & Economie. In 2014 is de opleiding geheel vernieuwd, om optimaal aan te sluiten bij de noden in het werkveld. Men heeft op basis van uitgebreid onderzoek onder stakeholders gekozen voor vier afstudeerrichtingen die gevolgd worden vanaf het tweede jaar: Marketing & Sales, Digital Marketing, Ondernemerschap en Sportmarketing. Digital Marketing is uitgebouwd van minor naar major; Ondernemerschap is een belangrijke nieuwe pijler. Sportmarketing is behouden als expertisegebied van de opleiding (Johan Cruijff Academy).

De opleiding heeft een voltijdvariant (ca 2800 studenten) en een deeltijdvariant (ca 240 studenten) die dezelfde eindkwalificaties nastreven. De voltijdopleiding is vormgegeven rond vier blokken per jaar aan de hand van beroepsprofielen. De jonge studenten (17-21 jaar) die de voltijdopleiding trekt, zijn vaak net afkomstig van havo, mbo of vwo en hebben weinig tot geen werkervaring. Naast een vierjarig traject heeft de voltijdopleiding een driejarig traject, bedoeld voor vwo'ers en excellente havisten. Daarnaast omvat de voltijdopleiding de Johan Cruijff Academy (met een bijzonder kenmerk Topsportgerichtheid) voor (top)sporters met behoefte aan een flexibel onderwijsprogramma. De 3,5-jarige deeltijdopleiding kent onder meer een andere profilering, organisatorische inrichting en invulling van het curriculum en het persoonlijk ontwikkelingstraject. Er is een indeling in twee semesters per jaar. De opleiding focust rond de eigen rol in het werkveld van studenten en trekt een oudere doelgroep, hoewel er een verschuiving gaande is van 35+ naar jongere studenten van gemiddeld 24 jaar. De huidige doelgroep omvat zowel 20+'ers als een groeiende groep 28+'ers die reeds werkzaam zijn in een hbo-functie. Dit gaat gepaard met een groeiende behoefte aan flexibel, cursorisch onderwijs.

Docenten staan volgens de opleiding dichtbij de praktijk en zijn veelal zelf werkzaam in het werkveld. Voor onderwijs, onderzoek en (afstudeer)projecten zoekt de opleiding samenwerking met bedrijven in de omgeving, om in lijn met de visie van HvA en CE een sterke verbinding te creëren tussen werkveld, onderwijs en onderzoek. Hierbij staat de student als toekomstig professional centraal. De opleiding beoogt vanuit de beroepscontext te werken aan de hand van onder meer real-life praktijkonderzoek en gastcolleges, zodat studenten de benodigde kennis en praktische vaardigheden kunnen verwerven.

De opleiding wil studenten toegang bieden tot actuele onderzoeksmethodes en tools op het gebied van data-analyse en datatechnologie. Hiervoor is in 2015 het Center for Market Insights (CMI) opgezet in samenwerking met het lectoraat Digital Commerce. Dit onderzoekscentrum van CE ontwikkelt, vertaalt en deelt expertise op het vlak van marktonderzoek en marketing analytics. Ook kunnen studenten via het CMI meewerken aan onderzoeken die men uitvoert voor bedrijven, onder meer als afstudeeropdracht.

De administratieve gegevens van de opleiding en de instelling zijn opgenomen in bijlage 1 bij dit rapport.

3. OPLEIDINGSBEOORDELING

Standaard 1: beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie profileert zich als een toekomstgerichte CE-opleiding met een stevige marktinzicht-component. Zij beoogt in antwoord op de vraag uit het werkveld young professionals af te leveren die direct inzetbaar zijn in het (inter)nationale bedrijfsleven en in het publieke domein. Afgestudeerde CE'ers beschikken volgens de opleiding over operationele en onderzoeksvaardigheden en strategisch inzicht, en kunnen complexe vraagstukken zelfstandig oplossen.

In de (eindkwalificaties van de) opleiding is er expliciete aandacht voor actuele onderzoektools voor online analyses (vakinhoudelijke ontwikkeling) en voor de soft skills kritisch denken en nieuwsgierigheid (persoonlijke ontwikkeling). Een door het NIDAP uitgevoerd onderzoek naar het type vacatures voor afgestudeerde CE'ers is door de opleiding gerelateerd aan de eindtermen, waarmee de benodigde kennis en vaardigheden voor de top 10 aan gevraagde functies zijn afgedekt. Het panel stelt vast dat de Dublin-descriptoren door de opleiding zijn verwerkt in de leeropbrengsten: koers bepalen, waarde creëren, business development en realiseren. Studenten leren de op basis van onderzoek verkregen inzichten te vertalen naar een commerciële koers (1), om op basis van inzicht in de markt invulling te geven aan deze koers door duurzame waarde te creëren voor relevante stakeholders (2), om deze waarde te optimaliseren in co-creatie met stakeholders (3) en om vanuit een ontwikkeld concept een duurzaam commercieel product of dienst te realiseren (4). Daarbij ontwikkelen studenten ook de overige CE-skills commercieel bewustzijn, verantwoordelijkheidsbesef, communicatief vermogen, aanpassings- en doorzettingsvermogen, initiatief, samenwerken, creativiteit en persoonlijk leiderschap. De opleiding baseert zich mede op het landelijk opleidingsprofiel 'dromen, denken, durven, doen' dat gezamenlijk is opgesteld door alle CE-opleidingen in Nederland. Bij het implementeren hiervan vervult zij naar eigen zeggen bovendien een voortrekkersrol. Uit de niveau-uitwerking van de CE-skills en de leeropbrengsten

komt naar voren dat de opleiding – via onder meer de leerlijn Personal Branding en co-creatie – beoogt toe te werken naar een toenemende zelfstandigheid en zelfsturing van de student.

Men geeft aan voortdurend te kijken naar ontwikkelingen in het werkveld zodat de aansluiting van de opleiding hiermee behouden blijft. Dit proces verloopt onder meer via de breed vertegenwoordigde, actieve werkveldcommissie, via constante feedback vanuit het werkveld – waar docenten ook volop deel van uitmaken – en het samen opzetten van onderwijs, projecten en onderzoeksprogramma's. Co-creatie vindt plaats doordat in de deeltijdvariant studenten opdrachten aan hun eigen werkpraktijk koppelen en er in de voltijdvariant veelal wordt gewerkt met opdrachtgevers met real time opdrachten. Het panel heeft uit de gesprekken opgemaakt dat de voltijd- en deeltijdopleiding over aparte werkveldcommissies beschikken, zonder echter duidelijkheid te krijgen over de achterliggende redenen voor deze opdeling. De commissies lijken daarnaast onderling niet met elkaar af te stemmen. Het panel constateert dat de werkveldbijeenkomsten voor de voltijdsopleiding een thematisch karakter hebben. De agenda van deze bijeenkomsten lijkt voornamelijk door de opleiding bepaald te worden. Onderwerpen die centraal staan zijn onder meer digitalisering (laatste bijeenkomst) en duurzaamheid (volgende bijeenkomst).

De opleiding geeft aan over een groot netwerk in de regio te beschikken en werkt samen met nationale en internationale partnerinstellingen. Inspelen op de vraag vanuit het werkveld kan dankzij een flexibele onderwijsschil in het derde (minoren) en vierde jaar (keuzevakken). Zo zit bijvoorbeeld in de minor ondernemerschap een sterke duurzaamheidscomponent verweven. Het werkveld geeft het panel te kennen de houding van de opleiding als zeer open, praktijkgericht en vernieuwend te ervaren. Het panel heeft met het werkveld gesproken over de aard van de adviezen die zij de opleiding heeft gegeven, en constateert dat deze inbreng is terug te zien in de eindkwalificaties. Zo is er ruime aandacht voor skills en toenemende aandacht voor digitalisering, onder meer naar aanleiding van advies van deze commissie.

Om studenten voor te bereiden op de diversiteit van het werkveld is internationalisering in het nieuwe opleidingsprofiel expliciet opgenomen en vormt een integraal onderdeel van de opleiding, constateert het panel. Ook duurzaamheid en flexibilisering maken deel uit van het opleidingsprofiel en van opleidingsonderdelen. De visie hierop werkt de opleiding in 2020 verder uit in afstemming met onder meer de onderwijsadviesraad (i.e. werkveldcommissie) en de opleidingscommissie, om deze componenten verder te integreren in het onderwijs. Hierbij kan men gebruikmaken van de kennis en ervaringen van de JCA op het gebied van flexibilisering, die zo is ingericht dat een topsporter de opleiding kan combineren met een hbo-opleiding. Ook beschikt de JCA over een uitgebreid internationaal netwerk. Het aspect duurzaamheid is gekoppeld aan de Sustainable Development Goals (in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld als de nieuwe mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030). Om het onderwijs flexibeler te maken en de keuzemogelijkheden voor studenten te vergroten, geeft de opleiding aan (in de toekomst) samenwerking te zoeken met andere opleidingen en faculteiten.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de beoogde leerresultaten van de opleiding inhoudelijk zijn geborgd door de aansluiting bij het Landelijk Opleidingsprofiel Bachelor CE, bij de totstandkoming waarvan de opleiding het voortouw heeft genomen. In de leerresultaten herkent het panel het bachelorniveau, dat tevens geborgd is door de koppeling aan de Dublin-descriptoren. De profilering van de opleiding is opgesteld in samenwerking met het werkveld en goed uitgewerkt, met het oog op de toekomst. In dit profiel ziet het panel relevante thema's als ondernemerschap, aandacht voor innovatieve tooling en internationalisering duidelijk terug. Wel kunnen zowel de onderscheiden soft skills als het actuele thema duurzaamheid volgens het panel explicieter (en in onderlinge samenhang) geïntegreerd worden.

Het panel heeft waardering voor de hoge toepasbaarheid van de opleiding, waarover zowel studenten als het werkveld/alumni positief zijn. Men streeft ernaar CE'ers af te leveren met inzicht in de markt (leeropbrengsten) én inzicht in zichzelf (skills). Het panel constateert dat de afstudeerrichtingen aansluiten bij het beroepenveld en dat de opleiding in nauwe verbinding staat met de praktijk via een uitgebreid nationaal en internationaal netwerk. De opleiding wordt bovendien geschraagd door een stevig lectoraat (Digital Commerce), waarmee een goede link is. Het panel ziet een goede aanzet tot partnerschap met het bedrijfsleven via bijvoorbeeld good practices als *pressure cookers*. Met het CMI als innovatiewerkplaats, waar bedrijven kunnen investeren in projecten, wordt dit partnerschap versterkt. Het panel beveelt aan deze samenwerking met het werkveld nog verder uit te breiden. Het noemt het CMI een mooi en waardevol initiatief gezien de ontwikkelingen in het vakgebied, met hulp waarvan de opleiding de verbinding tussen onderwijs, onderzoek en werkveld verder kan uitbouwen.

Positief is dat tussen de opleiding en de werkveldcommissie/onderwijsadviesraad veel contact is. Het panel waardeert het dat de opleiding de bijeenkomsten van de commissie structuur biedt en tematiseert, dit stimuleert een diepgaander en kwaliteitsvoller gesprek. Het adviseert de opleiding om daarbij wel in acht te nemen dat er voldoende ruimte blijft voor deelnemers om ook eigen onderwerpen in te brengen. Daarnaast heeft het panel geen helderheid gekregen over de vraag waarom de voltijd- en deeltijdopleiding aparte werkveldcommissies hebben; aangezien beide varianten in hetzelfde werkveld opereren, geeft het panel mee te overwegen deze werkveldcommissies samen te voegen.

Conclusie

Op basis van de gesprekken en bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de opleiding **voldoet aan standaard 1**, beoogde leerresultaten.

Standaard 4: gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

De opleiding geeft aan dat in het afstudeerprogramma de leeropbrengsten en de CE-skills (aan de hand van indicatoren/rubrics) op eindniveau worden getoetst. In de voltijdopleiding bestaat dit programma uit de verplichte modules van het vierde studiejaar; in de deeltijdopleiding uit verschillende beroepsproducten, het persoonlijke professionaliseringstraject waar de skills worden afgetoetst en een afstudeeropdracht. Door de opleiding is geïnvesteerd in een verbetering van de organisatie rond afstuderen. Er vindt een overgang plaats naar nieuwe vormen van afstuderen voor alle studenten die nu echter nog in een pilotfase verkeren. Deze (nieuwe) varianten van afstudeeropdrachten omvatten:

- 1) een strategisch adviesrapport met een operationeel plan (en een apart onderzoeksrapport), voor studenten die (minimaal 20 weken) werken binnen een organisatie;
- 2) een onderzoeksrapport voor het lectoraat (verdieping c.q. doorstroming naar een wo-master);
- 3) een projectgerichte afstudeeropdracht in een duo – momenteel een pilot – met als output diverse commerciële beroepsproducten, waarbij de nadruk ligt op de beroepsontwikkeling van de student (portfolio), op meer praktische vaardigheden (naast de onderzoeksvaardigheden) en op direct resultaat voor de opdrachtgever;
- 4) een ondernemingsplan, voor een eigen onderneming (opschalen) of een bestaande organisatie.

Het afstudeerproject moet altijd voor een externe doelgroep of klant zijn en enige mate van complexiteit hebben. De eerste afstudeervariant, nu de meest gebruikte methode, zal naar verwachting van de opleiding veel gekozen blijven, al ziet zij daarnaast een trend in de richting van beroepsproducten. Alle afstudeeropdrachten hebben, ook in de nieuwe opzet, een verplichte onderzoekscomponent. Het zwaartepunt bij de beroepsproducten zal echter minder liggen bij het papieren eindwerk, maar behelst ook het concrete professionele gedrag of de realisatie van een project. Omdat de variatie in projecten hierbij groot is, is het beoordelingsproces minder eenduidig. Het panel stelt vast dat de opleiding zich hier terdege van bewust is; men kijkt in overleg met de examencommissie en in afstemming met andere HvA-opleidingen naar een zorgvuldige nadere invulling en monitoring van het reeds vormgegeven en geëvalueerde beoordelingsproces. Dit gebeurt onder andere via overleg tussen de voorzitters van de examencommissies binnen de hogeschool over projectgericht afstuderen, intervisiebijeenkomsten met CE-opleidingen van andere hogescholen en deelname door de voorzitter van de examencommissie aan de begeleidingsgroep impactvol afstuderen. In dit beoordelingsproces komt het evalueren van skills (feedback op gedragsniveau) explicieter terug.

De projectgerichte afstudeervariant is ontstaan uit een behoefte in het werkveld aan een meer pragmatische invulling van het afstuderen. Ook wil de opleiding met de aangebrachte differentiatie inspelen op de verschillende uitstroomprofielen van studenten. Voor het werken met duo's bij de projectgerichte afstudeeropdracht is gekozen vanwege het beoogde voordeel dat dit levert voor de positionering van studenten in bedrijven als samenwerkende consultants, het belang van kunnen samenwerken in dit beroep en om de praktische reden een volledig project te kunnen uitvoeren in tien weken tijd. Het werkveld reageert hier positief op. Ook studenten zijn positief over het projectgericht afstuderen. De opleiding geeft aan dat bij opdrachten in duo's de formatieve beoordeling gezamenlijk plaatsvindt; men beoogt deze nog uit te breiden. De formatieve beoordelingen leiden tot een individuele summatieve beoordeling. De invulling hiervan wordt nog geoptimaliseerd, met het oog op de duo-opdrachten.

Het panel maakt uit de gesprekken op dat de opleidingscommissie en werkveldcommissie fungeren als *'critical friends'* van het managementteam. De examencommissie ziet toe op een juiste naleving van het beoordelingsproces en is nauw betrokken, onder meer bij de monitoring van de pilot van het projectgericht afstuderen. Om de kwaliteit van afstudeeropdrachten te borgen, maakt de opleiding bij de beoordeling onder meer altijd gebruik van het vierogenprincipe, zijn er twee onafhankelijke examinatoren die individueel het hele proces beoordelen (soms zijn dit door de examencommissie aangewezen, getrainde externen die onderdeel zijn van een vaste pool examinatoren) en kalibreert men intern elk kwartaal met alle examinatoren en extern elk halfjaar met andere hogescholen met CE-opleidingen. De rollen van begeleider en beoordelaar worden apart van elkaar ingevuld. Naar de betrouwbaarheid en validiteit van beoordelingen heeft de examencommissie veel onderzoek gedaan, naar aanleiding waarvan de kalibratiesessies steviger zijn aangezet. Daarnaast dienen studenten bij het afstuderen eerst een plan van aanpak in te dienen. Het panel heeft tijdens de gesprekken geleerd dat deze plannen door het coördinatieteam globaal worden beoordeeld op haalbaarheid en geschiktheid en dat er vervolgens en op basis van de inhoud van de opdracht een afstudeerbegeleider wordt toegewezen. De opleiding zal in de nieuwe procedure examinatoren van de eindwerken betrekken bij het beoordelen en goedkeuren van deze plannen van aanpak. Zij geeft aan hiermee meer senioriteit in de afweging te willen brengen.

Het panel heeft de eindwerken van een zestiental studenten bekeken, verdeeld over verschillende afstudeerrichtingen, over voltijd/deeltijd en over (on)voldoende/goed beoordeelde werken. Het ziet in deze combinatie van eindwerken per student in vrijwel alle gevallen de beoogde leerresultaten gereflecteerd op het bachelor eindniveau. Niet alle focuspunten van de opleiding zijn echter overal expliciet herkenbaar in de eindwerken, zo ziet het panel het thema duurzaamheid slechts in een enkel geval terug. Van de 16 bekeken eindwerken beoordeelde het panel, ook na herbeoordeling door een tweede panellid, twee als onvoldoende. Uit beide eindwerken blijkt volgens het panel onvoldoende expliciet dat alle leerresultaten zijn behaald, ondanks het toegevoegde supplement ter reparatie bij een

van beide afstudeerwerken. Met name de onderbouwing van de gemaakte keuzes in onderzoek en advies en de (taalkundige) afwerking van de werken roepen bij het panel twijfels op over het eindniveau. Bij deze specifieke eindwerken mist het panel een duidelijke toelichting hoe tot de eindbeoordeling is gekomen. Tijdens het locatiebezoek heeft het panel met een beoordelaar van één van deze eindwerken gesproken. Het panel constateert ook na dit gesprek dat de beoordelaars bij dit eindwerk niet terecht het voordeel van de twijfel hebben toegepast. Voor het andere afstudeerwerk zijn beide beoordelaars niet langer als beoordelaar werkzaam voor de opleiding, in een geval vanwege het niet goed opvolgen van het administratieve proces van de opleiding. Het panel heeft op dit punt van gedachten gewisseld met het opleidingsmanagement. Op verzoek van het panel heeft de opleiding op een later moment aanvullende informatie geleverd over het tweede eindwerk. De opleiding concludeert dat er bij de herkansing een oude, als onvoldoende beoordeelde, versie van het eindwerk is geüpload in het systeem en heeft de latere versie niet kunnen achterhalen. Dit verklaart volgens de opleiding dat het panel deze versie niet als voldoende heeft beoordeeld. Het panel acht deze verklaring plausibel, gezien het gegeven dat er sprake was van een gebrek aan administratieve opvolging door een van de beoordelaars. Het panel let hierbij ook op het feit dat het zich in de beoordeling van de overige 14 eindwerken goed kan vinden en het eindniveau hiervan in orde heeft bevonden.

De examencommissie heeft de beoordelingsformulieren recent bekeken en is van oordeel dat de formulieren kwalitatief goed worden ingevuld. Het panel constateert dat de formulieren die het heeft beoordeeld inderdaad goed en volledig zijn ingevuld en dat beoordelingen navolgbaar tot stand zijn gekomen. De examencommissie geeft aan dat cijfers pas in het systeem genoteerd kunnen worden als er een controle is geweest op de compleetheid van het dossier. Studenten geven aan dat het hen vooraf duidelijk is waarop zij zullen worden beoordeeld.

Het werkveld geeft tijdens de gesprekken aan tevreden te zijn over het eindniveau van afgestudeerde CE'ers. Alumni melden het panel dat zij zich voldoende voorbereid voelen op de uitoefening van hun beroep. De opleiding geeft volgens hen relevante kennis van tools en analysetechnieken mee en kent een grote mate van praktijkgerichtheid. Verbeterpunten die zij noemen, hebben met name te maken met de praktische begeleiding van het afstudeertraject, variërend van meer hulp bij het zoeken van een geschikte stageplek en het faciliteren van contactmomenten met medestudenten tot het structureren van de projectgerichte afstudeervariant, inclusief een betere informatievoorziening. De voorbereiding door de opleiding op het ondernemerschap kent volgens een enkeling een hiaat op het gebied van kennis van belastingen en financiële zaken. De rendementscijfers laten volgens de opleiding zien dat zij makkelijk een baan vinden; er is veel vraag naar onder meer digital marketeers.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleiding een goed en veelzijdig afstudeerprogramma hanteert, waarbij de student in de nieuwe opzet de keuze voor een afstudeervariant kan maken in directe samenhang met

zijn of haar toekomstperspectief. In de nieuwe afstudeervormen ziet het panel een duidelijke doorvertaling van de opleidingsvisie en het landelijke CE-profiel. Het panel spreekt zijn waardering uit voor de gedegen aanpak van de pilot projectgericht afstuderen en ondersteunt het werken met compacte beroepsproducten, die waardevol en bruikbaar zijn voor opdrachtgevers. Het adviseert om deze compactheid ook na te streven bij de andere eindwerken.

Merkbaar is dat het huidige beoordelingsproces goed geborgd is, gezien de vele overleg- en kalibratiemomenten, en dat de opleiding een bredere afstemming met andere opleidingen zoekt met betrekking tot de beoordelingsmethodiek van projecten. Het panel herkent dan ook in de eindwerken de beoogde leerresultaten, met een heldere onderbouwing van de eindnormering, en heeft over het geheel genomen een positieve indruk van het gerealiseerde eindniveau. Wel beveelt het panel aan om de zorgvuldigheid van de afstudeerprocedure intensiever te bewaken als het gaat om eindwerken die niet of nipt voldoen aan de eindtermen. Het werken met beroepsproducten kan hierbij in de toekomst volgens het panel goede ondersteuning bieden, doordat hier snellere feedbackloops van toepassing zijn en er sneller bijgestuurd kan worden. Het panel constateert dat de opleiding ver staat in het vertalen van de beroepsrollen naar beroepsproducten en moedigt deze ontwikkeling aan. Hierbij kunnen de skills als kritisch denken, nieuwsgierigheid en persoonlijk leiderschap nadrukkelijker worden verwerkt in de leerresultaten, door deze beroepsproducten verder te formaliseren.

Het panel ziet dat borging van het eindniveau zich niet alleen vertaalt in eventuele aanpassingen van de procedures, maar dat er waar nodig ook maatregelen worden genomen in personele zin. Bij de borging van het eindniveau helpt het onderscheid dat de opleiding maakt tussen de rollen van begeleider en beoordelaar, evenals de proactieve, op (externe) samenwerking gerichte rol van de examencommissie en de voorziene uitbreiding van formatieve feedback.

Het panel is overtuigd dat het eindniveau momenteel voldoende is geborgd en goed aansluit op de landelijk geldende eindkwalificaties. Wel raadt het voor het verder optimaliseren van het toekomstige afstudeerproces aan om nog meer te expliciteren hoe het eindniveau voor alle leeropbrengsten, inclusief koers bepalen en business development, wordt geborgd, en hoe de aansluiting bij het landelijke profiel bewaakt blijft. Bij het waarborgen van de kwaliteit van afstudeerprojecten noemt het panel het van belang om de flexibiliteit van de opleiding met ruimte voor individuele keuzes van studenten – inclusief de benodigde begeleiding – in het oog te houden.

Conclusie

Op basis van de gesprekken en bestudering van de onderliggende documentatie concludeert het panel dat de opleiding **voldoet aan standaard 4**, gerealiseerde leerresultaten.

Eindoordeel

Het panel heeft het programma beoordeeld aan de hand van twee standaarden. Het panel concludeert dat het programma voldoet aan alle normen (beoogde leerresultaten en gerealiseerde leerresultaten) die in het NVAO-kader voor beperkte opleidingsbeoordeling worden gesteld, en beoordeelt vervolgens de algehele kwaliteit van de opleiding als positief.

Het panel adviseert de NVAO om de accreditatie van de opleiding Commerciële Economie met zes jaar te verlengen.

Standaard	Oordeel
Beoogde leerresultaten <i>Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.</i>	Voldoet aan de standaard
Gerealiseerde leerresultaten <i>Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.</i>	Voldoet aan de standaard
Eindoordeel	Positief

In de voorgaande paragrafen heeft het panel zijn positieve overwegingen over het programma per standaard besproken en onderbouwd. Het stelt vast dat:

- de beoogde leerresultaten van de opleiding inhoudelijk zijn geborgd door de aansluiting bij het Landelijk Opleidingsprofiel Bachelor CE;
- het opleidingsprofiel relevante, toekomstgerichte thema's omvat en in dialoog met het werkveld goed is uitgewerkt;
- de opleiding met de vier afstudeerrichtingen nauw aansluit bij de praktijk, waarbij de diverse afstudeervarianten het opleidingsprofiel reflecteren;
- de verbinding tussen onderwijs, onderzoek en werkveld op vele manieren goed gestalte krijgt en uitgebouwd wordt, onder meer via het lectoraat Digital Commerce, het CMI en de werkveldcommissie;
- de pilot projectgericht afstuderen waardevolle, compacte beroepsproducten oplevert;
- het beoordelingsproces veel overleg- en kalibratiemomenten omvat en bij het projectgericht afstuderen een korte feedbackcyclus kent;

- de borging van het eindniveau wordt ondersteund door de examencommissie en het onderscheid dat men maakt tussen begeleiders en beoordelaars;
- de beoogde leerresultaten in de bestudeerde eindwerken in voldoende mate worden gerealiseerd.

Naast de positieve overwegingen is het panel van mening dat er in verschillende aspecten van de opleiding (nog) ruimte is voor verbetering. Daarom beveelt het panel de opleiding aan om:

- de CE-skills als kritisch denken en nieuwsgierigheid, en het thema duurzaamheid explicieter te integreren in de opleiding;
- de samenwerking met het werkveld verder uit te bouwen tot een versterkend partnerschap;
- de adviezen van de onderwijsadviesraad op onder meer het gebied van duurzaamheid structureler op te volgen;
- te overwegen om de werkveldcommissies voor de voltijd- en deeltijdopleiding samen te voegen;
- te zorgen dat afwegingen bij (her)beoordelingen altijd transparant en navolgbaar zijn;
- te expliciteren hoe bij het nieuwe afstuderen het eindniveau voor alle leeropbrengsten goed blijft geborgd en hoe de aansluiting bij het landelijke profiel bewaakt blijft;
- het werken met beroepsproducten te formaliseren en in de bijbehorende leerresultaten ook de aan te tonen skills zoals kritisch denken, creativiteit en persoonlijk leiderschap mee te nemen;
- te overwegen om over de gehele linie te werken met compactere afstudeerproducten.

4. BIJLAGEN

Bijlage 1: Administratieve gegevens

Informatie over de instelling

Naam:	Hogeschool van Amsterdam (www.hva.nl)
Status:	bekostigd
Result ITK:	positief (2019)
Adres:	Weesperzijde 190, Amsterdam
Faculteit:	Business en Economie (FBE), Fraijlemaborg 133 en Wibautstraat 3b, Amsterdam

Informatie over de opleiding

Naam:	Commerciële Economie
CROHO:	34402
Niveau:	bachelor
Oriëntatie:	academisch
Aantal studiepunten:	240 EC
Variant:	voltijd (regulier, 3-jarig traject, Johan Cruijff Academie) deeltijd
Taal:	Nederlands
Afstudeerrichtingen:	Marketing & Sales Digital Marketing Ondernemerschap Sportmarketing
Locatie:	Wibauthuis, Wibautstraat 3b, Amsterdam

Bijlage 2: Programma locatiebezoek

Datum: 4 februari 2020

Locatie: Hogeschool van Amsterdam, Wibauthuis, Wibautstraat 3b, Amsterdam

09u00 – 09u15	Inloop
09u15 – 09u30	Introductie opleiding door docenten
09u30 – 10u00	Presentatie opleidingsplan door opleidingsmanagers
10u00 – 11u00	Gesprek met docenten/beoordelaars waaronder voorzitter CuCo en voorzitter examencommissie
11u00 – 11u15	Overlegmoment panel
11u15 – 11u45	Gesprek met studenten/recent afgestudeerden, waaronder voorzitter OC
11u45 – 12u15	Gesprek met alumni/werkveld, waaronder voorzitter en leden werkveldcommissie
12u15 – 12u45	Gesprek met docenten over het 'nieuwe afstuderen'
12u45 – 13u00	Overlegmoment panel
13u00 – 13u45	Lunch en open spreekuur
13u45 – 14u00	Bezoek CMI
14u00 – 15u00	Overlegmoment panel
15u00 – 15u30	Terugkoppeling van panel
15u30 – 16u30	Ontwikkelgesprek
16u30 – 17u30	Borrel

Bijlage 3: Documenten

Zelfevaluatie rapport (digitaal beschikbaar gesteld)

- Zelfevaluatie CE
- Bijlagen:
 - Opleidingsplan CE voltijd
 - Opleidingsplan CE deeltijd
 - CE deeltijd beleid 2018-2020
 - Opleidingsprofiel CE deeltijd
 - CE afstudeerhandleiding 2019-2020
 - Quick read afstuderen 2019-2020
 - Het nieuwe beoordelingsformulier
 - Landelijk opleidingsprofiel CE 2018-2022
 - Evaluatie en ontwikkeling pilot 'projectgericht afstuderen'
 - Evaluatie pilot 'projectgericht afstuderen' mei 2019
 - Intervisie Avans dec 2019
 - Reflectie van de toetscommissie dec 2019
 - Studentenevaluatie 2018-2019
 - Rapportage midterm review CE HvA 21 dec 2017

Aanvullend digitaal beschikbaar gesteld materiaal

- Accreditatie 2013
 - Beoordelingsrapport ba-CE HvA 12 dec 2013
 - Voornemen tot besluit positief oordeel en toelichting accreditatie 2014
- Werkveldcommissie
 - Eerste bijeenkomst 1 apr 2019
 - Notulen OAR 7 okt 2019
 - Onderwijsadviesraad CE 2019
- Afstudeerwerken CE voltijd (12 studenten): selectie van adviesrapporten, onderzoeksrapporten, beroepsproducten, portfolio PB10, beoordelingsformulieren
- Afstudeerwerken CE deeltijd (4 studenten): selectie van adviesrapporten, onderzoeksrapporten, documenten persoonlijke professionalisering, beoordelingsformulieren
- Notulen en jaarverslagen (2017-2018 en 2018-2019) opleidingscommissie

Materiaal beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek

- Selectie van afstudeerwerken
- Formulier formatieve beoordeling briefingscontract
- Eindbeoordelingsformulier projectgericht afstuderen CE 2019-2020

Julianalaan 4
3581 NT Utrecht
m 06-42940059
e a.kamphuis@odion-onderzoek.nl
w www.odion-onderzoek.nl